

Eindterm	Verwijzing	Paragraaf (vetgedrukt is deel 1, de rest is deel 2)
1		Door complete methode, specifiek hoofdstuk 4
2		Door complete methode
3		Door complete methode, specifiek hoofdstuk 4, onderzoek en beoordelen.
4.1		12.2
4.2		12.3
4.3		1.1 en 10.2 en 12.2, 12.3, 13.4 kernconcept identiteit. Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
4.4	Zie website 3.3	3.3 Hofstede, staat niet meer in deel 2, zie link bij 'mist iets?'
5.1		10.2 en 11.0 (p.7) kernconcept politieke socialisatie. Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
5.2		11.2 Ideologie
6.1		12.3
7.1		12.4
7.2		12.4
7.3		12.4
8.1		13.2
8.2		13.2
8.3		13.2
8.4		13.3
9.1		6.2 en hoofdstuk 11 t/m 14, kernconcept macht. Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
9.2		13.3
9.3		13.5
9.4		13.5
9.5		8.2 en 11.3, 12.3 en 14.2. Gezag als kernconcept. Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
10.1	Zie website 9.3	13.4 (deels; Marx en Huntington: 9.3)
10.2		13.4
10.3		13.4
10.4		13.4
10.5		5.2 en 13.4
11.1		13.2
11.2		13.2
11.3		13.2
11.4		13.2
12.1		13.5
12.2		13.5
12.3		13.5
12.4		13.5
13.1		13.6
13.2		13.6
13.3		13.6
14.1	Zie website 2.1	2.1 Typen bindingen: affectief, politiek, cognitief, economisch
14.2	Zie website 2.1	2.1 en 14.4 kernconcept groepsvorming Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
14.3	Zie website 2.3	2.3 en 11.4, 13.4 kernconcept sociale cohesie Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
14.4	Zie website 2.1	2.1 en 14.4 Sociale controle
14.5		7.2 en 12.3 kernconcept sociale institutie Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
15.1	Zie website 6.2	6.2 en 11.1, 11.3 kernconcept politieke institutie Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
15.2		8.2 en 11.3, 13.5 kernconcept representatie / representativiteit Leerling moet voor eindexamen vooral definitie...
16.1		14.2
16.2		14.6
16.3		14.2
16.4		14.2
16.5		14.6
16.6		14.3
16.7		14.6
17.1		14.4
17.2		14.6
17.3		14.6
18.1		5.4 en 12.3 rationalisering Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
18.2		10.4 en 12.3, 12.4, 14.3 kernconcept individualisering Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
18.3		9.5 en 12.3 kernconcept institutionalisering Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
19.1	Zie website 6.4	6.4 en 11.1 staatsvorming Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
19.2		8.4 en 12.0, 12.3, 13.5, 14.3 democratisering Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen
19.3		10.5 en 13.1, 13.5 globalisering Leerling moet voor eindexamen vooral definitie kennen en toepassen

Eindtermen in Seneca havo maatschappijwetenschappen

Om het voor u als docenten en jullie als leerlingen makkelijker te maken hebben we een overzicht gemaakt van de hoofdstukken van Seneca – deel 2 en de eindtermen. Dit om zo helder te hebben waar welke eindexamenstof voorkomt in deel 2. Op de [Online Portal](#) is dit overzicht ook te vinden en in sommige gevallen wordt hier iets uit deel 1 herhaald of aangevuld.

Eerst nog even iets over de didactische opbouw van Seneca. In het ene pilotexamen werden meer vragen over de contexten en **onderzoeksbegrippen** gesteld dan het andere, maar vaak waren er veel vragen over de kernconcepten. Daarom heeft Seneca ervoor gekozen om in deel 1 de nadruk te leggen op de **kernconcepten** en in deel 2 op de **contexten**. De kernconcepten laten we in deel 2 steeds vetgedrukt terugkomen om ze steeds meer in te slijpen. Daarom staat de definitie ook in de kantlijn als een kernconcept voor het eerst in het hoofdstuk genoemd wordt (hoofdstuk 12, 13 en 14 zijn dan ook in willekeurige volgorde te behandelen).

Daarnaast hebben we ervoor gekozen om in het opdrachtenboek dat hoort bij deel 2 ook die kernconcepten veel naar voren te laten komen. De opdrachten zijn gevarieerd qua opzet en niveau en zijn in onze ogen dan ook een belangrijke oefening voor het examen. Leerlingen moeten de theorie inslijpen door opdrachten te maken.

De eindtermen die de leerlingen moet kennen worden in deel 2 behandeld, ondanks het feit dat dit een 'dun boek' is. Bij paragrafen waar zo'n eindterm wordt behandeld, staat dan een symbool met verwijzing naar die term in de syllabus. Op die manier kan een leerling zelfstandig controleren of hij/zij de eindterm beheerst. In de tabel is in één oogopslag te vinden in welk hoofdstuk welke eindterm wordt behandeld. Voor een aantal onderwerpen uit deel 1 verwijzen we de leerlingen naar de [Online Portal](#), waar ze deze en extra informatie kunnen vinden.

Samenvattend

- In Seneca - deel 1 staan de kernconcepten en onderzoeksbegrippen centraal
- In deel 2 ligt de focus op de contexten van de hoofdconcepten Vorming, Verhouding en Binding
- In deel 2 wordt door middel van een symbool verwezen naar de eindtermen
- In het overzicht staat waar welke eindterm in het boek is te vinden
- In enkele gevallen staat extra informatie over een eindterm op de Online Portal.

Hoe vult u deel 1 aan?

In volgorde van wat ons het meest wenselijk lijkt vanuit het perspectief van docent, school en leerling:

1. De eenvoudigste manier is via de verwijzingen naar www.maatschappijwetenschappen.nl die in de tweede kolom vermeld staan.
2. U stelt de syllabus beschikbaar voor u leerlingen (net als in de pilot gebruikelijk was). Leerlingen hebben zo het document waar Cito haar vragen op baseert, maar in voor hen soms onbegrijpelijke taal.
3. U verwijst naar [ExamenOverzicht.nl](#) waar een versie van de eindtermen in leerlingtaal beschikbaar is, mede gecontroleerd door Seneca.
4. U laat leerlingen een examenbundel aanschaffen.
5. U kunt er voor kiezen om leerlingen ook deel 1 te laten houden / aanschaffen. Vanzelfsprekend is dit kostentechnisch niet aantrekkelijk. Voor de volledigheid: het uitbrengen van één lesboek voor havo was niet mogelijk omdat in 2015 de eindtermen pas definitief waren. Het is wel ons doel om dat in 2021 te realiseren.